

Bu Sayıda: Hic Rhodus, Hic Salta!¹

19. yüzyılın toplumsal devrimi, şiirsel anlatımını, geçmişten değil, ancak gelecekte alabilir. 19. yüzyılın devrimi, geçmişin bütün hurafelerinden kendisini sıyırmadan, kendisiyle harekete geçemez. Daha önceki devrimlerin kendi öz içeriklerini kendilerinden gizlemek için tarihsel anımsamalara gereksinimleri vardı. 19. yüzyılın devrimi ise, kendi öz içeriğine ulaşmak için ölümleri, kendi ölümlerini gömmeye terk etmek zorundadır. Eskiden söz içeriği aşıyordu, şimdi içerik sözü aşıyor.

Marx, 18 Brumaire

Daha en baştan söylemek gerekirse bilim, tam da Marx'ın dediği gibi “her şey apaçık olmadığı, ya da her şey görüldüğü gibi olmadığı” için vardır.

Diyelim gece ve gündüz; sadece duyularımızla anlamaya çalıştığımızda birbirlerinden tamamen farklı olarak görülebilecek iki ayrı olay; lakin ne kadar farklı olurlarsa olsunlar ikisi de tek bir olgunun, dünyanın kendi etrafında dönmesinin sonucundan başka bir şey değil. Dolayısıyla gece ve gündüz, iki ayrı olayın sonucu değil, tersine, tek bir olgunun doğrudan görünümüleri. Öyleyse, duyu verilerine bakılırsa birbirleri arasında bir *kopukluk* olduğu düşüncesi uyandıran bu doğa olayları, aslında dünyanın durmaksızın kendi etrafında dönmesi gibi bir *sürekliliğin* sonucu olarak karşımıza çıkar, tıpkı, aralarında bir kopukluk bulunan çizgi film karelerinin hızla gözümüzün önünden geçirilmesiyle sürekli hareketler olarak algılanması gibi. Kısacası bunlar, birbirlerinden hem *farklı* hem de özdeş olaylardır; üstelik biri önce, diğeri de sonra değil, hem şimdi hem de geçmişte bir ve aynı zamanda, yani, hem artsüremlili hem de eşsüremlili olarak. Dolayısıyla bu türden olaylar, insanlar bunları doğrudan doğruya deneyimlese de neden ve nasıl olduğunu, daha doğrusu aralarındaki özdeşlik ve farklılığı tek başına duyuşsal araçlarla anlayamadığı/açıklayamadığı ölçüde bilimin konusu olurlar.

Ne var ki, söz konusu olan toplumsal olaylar ise mesele daha karmaşık bir hal alır. Zira insan, doğa karşısında çoğunlukla edilgendir/pasiftir, dünya döner, gece-gündüz oluşur, yapacak bir şey olmadığı gibi bunu dert edinmeye gerek de yoktur, dolayısıyla insan, doğa olayları karşısında yapan/eden bir özne değil fakat çoğu durumda yapılan/edilen bir nesne konumundadır. Ancak toplumsal ger-

¹ “İşte Halep, işte arşın”.

çeklik, doğaya ait olandan bütünüyle farklı olarak insanlar tarafından yaratılmış ve yine insanlar tarafından değiştirilebilen bir gerçeklik ise, insanlar arasındaki eşitsiz güç ve sömürü ilişkileri de verili olduğuna göre, içi ve anlamı, toplumdaki egemen sınıf hangisiyse bizzat onlar tarafından belirlenme/doldurulma olasılığı daha yüksek olan bir gerçekliktir. Yine Marx'a başvurarak söylersek, "bir toplumun egemen fikirleri çoğunlukla egemen sınıfın fikirleri" olduğuna, üstüne üstlük bütün ideolojik manipülasyon araçları, diyelim TV, gazete ve benzerleri egemen sınıfların ellerinde olduğuna göre, toplumsal olaylar da, içi, egemen sınıflar tarafından kolaylıkla doldurulabilen, tam da bu nedenle çarpık bir biçimde insanlara sunulabilen olaylar haline dönüşür. Ve ancak bu yollardır ki egemen sınıflar, kendi öznel çıkarlarını tüm toplumun genel çıkarıymış gibi sunabilirler. Dolayısıyla sadece bu yolla, birbirlerinden hem farklı ama aynı zamanda da özdeş olan iki toplumsal olay, insanlara ya bütünüyle birbirlerinden farklı ya da bütünüyle birbirleriyle özdeş olaylarmış, insanın da bunun karşısında yapacak hiçbir şeyi yokmuş gibi gösterilebilir, kısacası, toplumsal gerçeklik ters-yüz edilerek sunulur. En basitinden bir örnek vermek gerekirse ilk aklımıza gelen, Haziran İsyanı'nın "Ergenekon", "darbecilik", "dış mihraklar", olmadı "faiz lobisi" ile ilişkilendirilmeye çalışılmasından başka bir şey değildir. Sanki Gezi Parkı'nın isyancıları tıpkı doğa olayları karşısında olduğu gibi nesne konumunda, bu nedenle de kendi aklıyla düşünüp hareket edemeyen, ya şunun ya bunun illa ki piyonu. İşte tam da bu noktada artık bilime ihtiyaç ortaya çıkar, zira bilim insanı, üstelik bir de sosyal bilimci ise, en azından zaman zaman aynaya bakabilmek için, içi zaten egemen sınıflar tarafından doldurulmuş olan bir açıklamayı sürekli olarak tekrar eden bir plak olmanın ötesine geçmek, kısacası, insanlara kopukluk gibi gelenin aslında aynı zamanda bir süreklilik ya da tam da bunun tersi olabileceğini göstermek zorundadır. Bu anlamda özellikle sosyal bilim, herhangi bir toplumsal gerçekliği sadece tasvir etmekle yetinmeyip, bu gerçekliği belirleyen toplumsal güç ilişkilerini de anlamaya çalışmak demektir. Mesele böyle kavrandığında, bugün gündemimizde olan Haziran İsyanı'nın, kendisinden öncekilerden ne türden bir kopukluk ya da süreklilik gösterdiği, aynı zamanda ne türden bir toplumsal güç ve sınıf ilişkisini yansıttığı da apaçık ortaya çıkar.

"Mutlu Mahallesi" ya da "Hürriyet mahallesi", ne birinde sadece mutlu insanlar oturur ve de oraya oturduklarında mutluluğa kavuşurlar, ne de diğerinde sadece hür insanlar oturur ve sadece orada özgürlüğe ulaşırlar. Her ikisi de farklı konumlanmış ve farklı insanların yaşadığı bu mahalleler, sonuçta mahalle olmaları çerçevesinde özdeştir. Öyleyse görünenin ardındaki görünmeyi görmek demek, farklılıklar ve özdeşliklerin nerede olduğunu ve nereden kaynaklandığını ortaya çıkarmak demektir. Tam da bu noktada artık şunu söyleyebiliriz ki, diyelim "1968 İsyanı" ya da "Haziran İsyanı" dendiğinde, her biri içerik ve biçim açısından farklı, ama isyan olmaları açısından özdeş iki kavramdan bahsediliyor demektir.

Bu durumda bize düşen, Gezi Parkı ile başlayan Haziran İsyanı'nı bütün geçmiş diğer isyanlarla olan ilişkisi (sürekliliği) ve onları aşan yanlarıyla (kopukluğu) değerlendirmekten başka bir şey değildir. Bu sayıdaki bütün yazılar, vurguladıkları farklı noktalarla bunu yapmaya çalışmaktadır. Ama belki en başta şu tür bir kopukluğu vurgulamak gerekir ki, kanımızca Haziran İsyanı, “içeriğin artık sözü aştığı” yeni bir zaman diliminin başladığını gözler önüne sermektedir. Bu anlamda Haziran İsyanı'nı anlamak için “eski dile”, “önceki zamanın diline” vb. başvurmak yerine, yeni bir dile, yeni bir söze, daha doğrusu bu yeni “zamanın yeni diline” ihtiyacımız olduğunu düşünüyoruz. Eğer bunu yapabilirsek gelecekte ne yapmamız gerektiğini ve bunun ne kadarını yapabileceğimizi de buradan çıkarmış olacağız. Tıpkı Marx'ın vurguladığı gibi: “Yeni bir dili öğrenmekte olan kişi, başlangıçta, onu hep kendi anadiline çevirir. Ancak, ne zaman yeni dili, eskiyi anımsamadan, ana dilini unutarak konuşmaya başlar, o zaman o dilin ruhunu özümser, içinde yolunu bulabilir ve kendini özgürce ifade etmeye başlayabilir.” Öyleyse, “hic Rhodus, hic salta”, yani, “hünerimizi göstermenin zamanıdır!”